

PUŠKIN

Alexander
Sergejevič

**Dejiny obce
Goriuchina**

EUROPA

**Alexander
Sergejevič
PUŠKIN**

**Dejiny obce
Goriuchina**

edícia
PREMENA
zväzok 19

EUROPA

Александр Сергеевич Пушкин: История села Горюхина

Alexander Sergejevič Puškin: Dejiny obce Goriuchina

Preklad © Ján Ferenčík, dedičia 2011

Cover design © Martin Vrabec 2011

Layout © Bee and Honey (www.beeandhoney.sk) 2011

Ako devätnásty zväzok edície Premena

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2011

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89111-58-9

Мухомов

Dejiny obce Goriuchina

Ak mi Boh zošle čitateľov, možno ich bude zaujímať, prečo som sa rozhodol napísať Dejiny obce Goriuchina. Na to musím vysvetliť niektoré predchádzajúce podrobnosti.

Pochádzam zo statočných a urodzených rodičov. Narodil som sa v obci Goriuchine 1. apríla roku 1801 a základné vzdelanie mi poskytol náš kostolník. Tomuto ctihodnému človeku vďačím aj za záľubu v čítaní a vôbec v literárnej práci, ktorá sa u mňa neskôr prejavila. Moje úspechy boli síce pomalé, ale spoľahlivé, lebo ako desaťročný vedel som už takmer všetko, čo mi dodnes ostalo v pamäti, od prírody slabej, ktorú mi pre rovnako slabé zdravie nedovoľovali zbytočne preťažovať.

Povolanie literáta sa mi vždy videlo najvábivejšie. Moji rodičia, ľudia ctihodní, ale prostí a vychovaní po starosvet-sky, nikdy nič nečítali a v celom dome okrem Abecedára, čo kúpili pre mňa, kalendárov a Najnovšieho listára nebolo nijakej knihy. Čítanie listára bolo dlho mojou obľúbenou zábavou. Vedel som ho naspamäť, a predsa som v ňom každý deň nachádzal nové nezbadané krásy. Po generálovi Ple-miannikovovi, ktorému bol môj otec kedysi pobočníkom, pokladal som Kurganova za najväčšieho človeka. Vypyto-val som sa naňho každého, ale bohužiaľ nikto nevedel uspo-kojiť moju zvedavosť, nikto ho osobne nepoznal, na všetky moje otázky odpovedali iba toľko, že Kurganov napísal Naj-novší listár, čo som naisto vedel už aj predtým. Závoj ne-známa ho zahaľoval ako dákeho antického poloboha; niekedy som už pochyboval, či naozaj jestvuje. Jeho meno sa mi zdalo vymyslené a podanie o ňom prázdny mýtom, čo čaká na objavy nového Niebuhra. Ale ustavične ma v myšlienkach prenasledoval, preto som sa usiloval dať nejakú podobu tejto tajomnej osobe a napokon som došiel k záveru, že sa musí ponášať na okresného prísediaceho Koriučkina, malého starčeka s červeným nosom a ligotavými očami.

Roku 1812 ma odviezli do Moskvy a odovzdali do pen-zionátu Karla Ivanoviča Meiera – kde som bol iba zo tri me-siace, lebo nás pred vpádom nepriateľa rozpustili, a ja som sa vrátil na dedinu. Po vyhnaní nepriateľských vojsk ma

chceli znova odviezť do Moskvy a zistiť, či sa Karl Ivanovič nevrátil na bývalé pohorenisko, alebo ak nie, dať ma do iného učilišťa, ale uprosil som mamičku, aby ma nechali na dedine, lebo zdravie mi nedovoľovalo vstávať ráno o siedmej, ako sa vyžaduje takmer vo všetkých penzionátoch. Takto som dosiahol šestnásty rok svojho života, zotrúvajúc pri svojom počiatocnom vzdelaní a ihrajúc sa na purgu so sluhovskými deťmi, ktoré som mal na zábavu; toto bola jediná náuka, ktorú som si dostatočne osvojil za pobytu v penzionáte.

V tom čase som vstúpil ako junker do *** pešieho pluku, v ktorom som zotrval až do minulého roku. Pobyt v armáde mi zanechal málo príjemných spomienok, okrem povýšenia na dôstojníka a výhry 245 rubľov vo chvíli, keď mi vo vrecku zostával iba rubel' a šesťdesiat kopejok. Smrť mojich najdrahších rodičov ma prinútila podať si žiadosť o preloženie do výslužby a odísť na svoje dŕžavy.

Toto obdobie môjho života je pre mňa také dôležité, že mám v úmysle zmieniť sa o ňom obširnejšie, a vopred prosím milého čitateľa o prepáčenie, ak zneužijem jeho láskavú pozornosť.

Bol pošmúrny jesenný deň. Keď som došiel na stanicu, z ktorej som mal odbočiť na Goriuchino, najal som si nepravidelný záprah a pustil som sa poľnou cestou. Hoci som od prírody tichej povahy, netrpezlivá túžba znova uzrieť kraj, kde som strávil svoje najkrajšie roky, ma zachvátila tak mocne, že som podchvíľou pobádal pohoniča, raz mu sľubujúc na vodku, raz sa mu vyhrážajúc bitím; a pretože mi bolo pohodlnejšie buchnáť ho po chrbte, ako vytáňovať a rozväzovať mešec, priznám sa, zo tri razy som ho aj udel, čo ináč nerobievam, lebo stav pohoničský, sám neviem prečo, mi je osobitne milý. Pohonič hnal trojku, ale mne sa videlo, že podľa pohoničského zvyku síce pobáda kone slovami a oháňa sa bičom, ale zároveň im priťahuje opraty. Konečne som zazrel goriuchinskú horičku; a o desať minút sme pricválali na panský dvor. Srdce mi mocne trepotalo – hľadel som okolo seba s nevýslovným vzrušením. Osem rokov

som nevidel Goriuchino. Briezky, čo posadili okolo plota, kým som bol ešte doma, vyrástli a teraz z nich boli vysoké košaté stromy. Dvor, ktorý kedysi zdobili tri pravidelné kvetinové hriadky, pomedzi ktoré viedla široká cesta, vysypaná pieskom, sa teraz zmenil v nekosenú lúku, na ktorej sa pásla brnavá krava. Moja brička zastala pred hlavným vchodom. Sluha chcel otvoriť dvere, ale boli zaklincované, hoci okennice boli otvorené a dom vyzeral obývaný. Z čel'adinca vyšla ženská a spýtala sa, koho hľadáme. Keď sa dozvedela, že prišiel pán, znova sa rozbehla do čel'adinca a o chvíľu ma obkolesila dvorná čel'ad'. Bol som dojatý do hĺbky srdca, keď som videl známe i neznáme tváre – a priateľsky som sa so všetkými bozkával: z chlapcov, ktorých som mal na zábavu, boli už chlapi, a z dievčat, čo kedysi sedeli na dlážke a čakali, kedy ich pošlú tamto alebo hentam, boli už vydaté ženy. Chlapi plakali. Ženám som hovoril bez okolkov: „Ako si ostarela,“ – a ony odpovedali rozčítene: „A vy, pánko náš, ako ste ošpatneli.“ Zaviedli ma k zadnému vchodu, v ústrety mi vyšla pestúnka a objala ma s plačom a nárekom ako ťažko skúšaného Odysea. Utekali zakúriť do kúpeľa. Kuchár, ktorý si z nedostatku roboty vypestoval bradu, sa ponúkol, že mi pripraví obed alebo večeru – lebo sa už zmrákol. Hneď mi upratali izby, v ktorých bývala pestúnka so slúžkami nebohej mamičky, a ja som zasa bol v tichom otcovskom príbytku a zaspal som v tej istej izbe, kde som sa pred dvadsiatimi tromi rokmi narodil.

Zo tri týždne mi ubehli vo všakových starostiach – vybavoval som si veci so súdnymi úradníkmi, so šľachtickými prézesmi a všakovakými guberniálnymi úradníkmi. Napokon som prevzal dedičstvo a uviedli ma do správy dŕžavy; upokojil som sa, ale čoskoro ma začala trápiť nuda nečinnosti. Nepoznal som ešte svojho dobrého a ctihodného suseda ***. Práca okolo hospodárstva mi bola celkom cudzia. Rozhovory s mojou pestúnkou, ktorú som povýšil na gazdinú a správkyňu, sa skladali dovedna z pätnástich domácich anekdot, ktoré ma veľmi zaujímali, ale ktoré rozprávala vždy rovnako, takže sa mi stala druhým *najnovším listárom*,

v ktorom som presne vedel, na ktorej stránke aký riadok nájdem. Ten ozajstný zaslúžilý listár som našiel v komore medzi všelijakým haraburdím v úbohom stave. Vyniesol som ho na svetlo božie a začal som ho aj čítať, ale Kurganov stratil pre mňa niekdajší pôvab; prečítal som ho ešte raz a viac som ho už neotvoril.

V tejto neznesiteľnej situácii mi zišlo na um, či by som sám nemohol dačo napísať. Láskavý čitateľ už vie, že výchovu som nedostal bohvieakú vynikajúcu a že som nemal príležitosť získať sám od seba to, čo som raz zanedbal, keď som sa do šestnástich rokov hrával so sluhovskými chlapcami, potom prechádzal z gubernie do gubernie, z bytu na byt, trávil čas so židmi a markytánmi, hrával biliard na obdratých stoloch a maširoval v blate.

Okrem toho byť spisovateľom sa mi videlo také ťažké a nám nezasväteným také neodpušiteľné, že myšlienka chytiť sa pera ma spočiatku naľakala. Smel som dúfať, že sa raz dostanem medzi spisovateľov, keď ani plamenná túžba stretnúť sa s jedným z nich sa mi nikdy nesplnila? Ale toto mi pripomenulo príhodu, ktorú mienim rozpovedať ako dôkaz svojej dávnej vášne k našej slovesnosti.

Roku 1820, keď som bol ešte junkerom, dostal som sa náhodou v akejsi úradnej veci do Petrohradu. Zdržal som sa tam týždeň, a hoci som v meste nemal ani jediného známeho, strávil som čas veľmi veselo: každý deň som pekne-krásne chodil do divadla na druhú galériu. Všetkých hercov som poznal menom a vášnivo som sa zaľúbil do ***, ktorá jednu nedeľu s veľkým umením hrala úlohu Amálie v dráme *Nezávisť k ľudom a pokánie*. Ráno, keď som sa vracal z Hlavného štábu, zašiel som obyčajne do nizučkej cukrárne a pri šálke čokolády som čítal literárne časopisy. Raz som sedel zahĺbený do kritického článku, ktorý napísal pán *Dobromyselný*; akýsi človek v zelenom plášti pristúpil ku mne a spod môjho časopisu potichučky vytiahol list Hamburských novín. Bol som taký začítaný, že som ani nezdvihol oči. Neznámy si objednal biftek a sadol si oproti mne; ja som stále čítal, nevšímajúc si ho; on medzitým dojedol, hnevivo

pokarhal pikolíka za neporiadnosť, vypil pol fľašky vína a odišiel. Vedľa mňa raňajkovali dvaja mladí ľudia. „Vieš, kto to bol?“ povedal jeden. „To je B., spisovateľ.“ – „Spisovateľ!“ zvolal som nevdojak a nechajúc časopis nedočítaný a šálku nedopitú, utekal som zaplatiť, ani som nepočkal, kým mi vydajú, a vybehol som na ulicu. Poobzeral som sa na všetky strany, až som v diaľke zočil zelený plášť a pustil som sa za ním dolu Nevským prospektom – takmer behom. Urobil som niekoľko krokov, zrazu cítim, že ma ktosi zastavuje – obzriem sa, gardový dôstojník ma pouča, že sa nepatrí zrážať ho z chodníka, ale skôr zastat' a postaviť sa do pozornosti. Po takomto pokarhaní som bol opatrnejší; na nešťastie podchvíľou som musel zastávať a spisovateľ sa mi čoraz väčšmi vzdal'oval. V živote mi nebol vojenský plášť taký nepríjemný – v živote sa mi dôstojnícke epolety nezdali také závideniahodné; napokon, už celkom pri Aničkinovom moste, som zelený plášť dohonil. „Prepáčte, prosím,“ povedal som, pozdraviac po vojensky, „vy ste pán B., ktorého nádherné články mal som šťastie čítať v Horlitol'ovi Osvety?“ – „Nie, prosím,“ odpovedal mi, „ja nie som spisovateľ, ja som kuchár; ale*** veľmi dobre poznám; pred štvrt' hodinou som ho stretol pri Policajnom moste.“ Takto ma úcta k ruskej literatúre stála tridsať kopejok, disciplinárne pokarhanie, ba skoro uväznenie – a všetko nadarmo.

Proti všetkým námietkam zdravého rozumu odvážna myšlienka stať sa spisovateľom mi podchvíľou vrtala v hlave. Napokon, keď som sa už ďalej nevládal vzpierať volaniu prírody, zočil som si hrubú písanku s pevným úmyslom zaplniť ju hocičím. Všetky druhy poézie (lebo na skromnú prózu som vtedy ešte ani nepomyslel) som preskúmal, ocenil a pevne som sa rozhodol pre epickú báseň, čerpajúcu z dejín vlasti. Hrdinu som nemusel dlho hľadať. Vybral som si Riurika – a dal som sa do práce.

Na verše som do istej miery privykol, lebo som prepisoval zošity, čo kolovali z rúk do rúk medzi našimi dôstojníkmi, menovite: *Nebezpečného suseda*, *Kritiku na Moskovský Bulvár*, na *Presnenské rybníky* a podobne. No

i tak moja báseň napredovala pomaly a pri tret'om verši som to nechal tak. Myslel som, že epický žáner nie je mojím žánrom, a začal som tragédiu Riurik. Tragédia mi nešla. Pokúsil som sa ju zmeniť na baladu – ale ani balada sa mi voľajako nedarila. Konečne ma osvietila inšpirácia a začal som i šťastne skončiť nápis k Riurikovmu portrétu.

I keď môj nápis nebol celkom bez zaujímavosti, najmä ako prvý výtvor mladého veršovca, predsa som si uvedomil, že nie som rodeným básnikom, a uspokojil som sa s týmto prvým pokusom. Ale predchádzajúce tvorivé pokusy ma tak pripútali k literárnej práci, že som sa už nemohol rozlúčiť s písankou a kalamárom. Chcel som sa znížiť k próze. Spočiatku, keďže som nemal chuť zapodievať sa predbežným štúdiom, rozvrhnutím plánu, spájaním jednotlivých častí a podobne, zaumienil som si písať jednotlivé myšlienky, bez vzájomnej spojitosti, bez určitého poriadku, v tej forme, ako sa mi budú vynárať. Na nešťastie myšlienky sa mi nevynárali a za celé dva dni som vymyslel iba túto poznámku:

– Človek, čo neposlúcha zákony zdravého rozumu a poddáva sa tlaku vášní, často upadá do omylu a keď je už neskoro – ľutuje. – Myšlienka, pravdaže, správna, ale už nie nová. Zanechal som myšlienky a dal som sa do poviedok, keďže som však nebol na to zvyknutý a nevedel som skladať vymyslený dej, vybral som si najlepšie anekdoty, čo som kedysi počul od rozličných osôb, a usiloval som sa okrášliť pravdu živým podaním a niekedy aj kvetmi vlastnej fantázie. Pri zostavovaní týchto poviedok som si pomaly vytváral vlastný sloh a naučil som sa vyjadrovať správne, príjemne a voľne. Ale zakrátko sa mi zásoba vyčerpala a znova som začal hľadať námet pre svoju literárnu činnosť.

Myšlienka zanechať malicherné a pochybné anekdoty a opísať skutočné, veľké udalosti dávno znepokojovala moju myseľ. Byť sudcom, pozorovateľom a prorokom stáročí a národov sa mi videlo najvyšším stupňom, aký môže spisovateľ dosiahnuť. Ale akú historickú udalosť som mohol opísať so svojim úbohým vzdelaním, ak som nechcel opakovať to, čo už povedali vysokoučením a svedomití muži?

Aký druh histórie ešte nevyčerpali? Začal by som písať dejiny sveta – ale či už nejestvuje nesmrteľná práca abbé Milota? Siahol by som po dejinách vlasti, ale čo môžem povedať po Tatiščevovi, Boltinovi a Golikovovi? Mám sa azda prehrabávať v letopisoch a skúmať tajný zmysel starodávneho jazyka, keď som sa nevedel naučiť ani staroslovienske číslice? Myslel som na dejiny menšieho rozsahu, napríklad na dejiny nášho guberniálneho mesta; ale koľko je i tu neprekonateľných prekážok. Cesta do mesta, návšteva u gubernátora a biskupa, žiadosť o pripustenie do archívov a kláštorných komôr a podobne. Dejiny nášho okresného mesta by boli výhodnejšie, ale nezaujímali by ani filozofa, ani pragmatika a poskytovali by málo možností na uplatnenie výrečnosti. *** bolo povýšené na mesto roku 17. a jedinou význačnou udalosťou, čo sa zachovala v jeho letopisoch, je hrozný požiar, ktorý pred desiatimi rokmi pohltil tržnicu a mestský dom.

Moje pochybnosti vyriešila nečakaná príhoda. Ženská, čo vešala bielizeň na povale, našla starý kôš, plný triesok, smetí a kníh. Celý dom vedel o mojej čitateľskej vášni. Práve som sa hrbil nad svojou písankou, hrýzol som pero a rozmýšľal o skúsenostiach z prejavov k sedliakom, keď moja gazdiná s radostným volaním: „Knihy! Knihy!“ víťazne dovliekla kôš do mojej izby. „Knihy!“ zopakoval som v nadšení a vrhol som sa ku košu. Naozaj, pred sebou som mal celú hľbu kníh v zelenej a belasej papierovej väzbe – bola to zbierka starých kalendárov. Toto zistenie trocha schladilo moje nadšenie, ale predsa som sa tešil nečakanému nálezu, predsa to len boli knihy, a preto som štedro odmenil práčkinu horlivosť strieborným polrubľom. Keď som zostal sám, začal som prezerat' kalendáre, ktoré zakrátko upúťali moju pozornosť. Tvorili nepretržitú reťaz od roku 1744 do roku 1799, čiže presne päťdesiatpäť rokov. Belasé listy papieru, čo sa zvyčajne vkladajú prázdne do kalendárov, boli celé popísané starým rukopisom. Preletel som pohľadom tie riadky a s prekvapením som zistil, že obsahujú nielen poznámky o počasí a hospodárske účty, ale aj krátke historické správy,

týkajúce sa obce Goriuchina. Ihneď som sa dal do rozboru týchto vzácnych zápiskov a zakrátko som zistil, že obsahujú súvislé dejiny mojej dŕžavy v priebehu takmer celého storočia, a to v najprísnejšom chronologickom poriadku. Okrem toho obsahovali nevyčerpatel'nú zásobu hospodárskych, štatistických, meteorologických a iných vedeckých pozorovaní. Odvtedy som sa celkom oddal štúdiu týchto zápiskov – lebo som videl možnosť vyťažiť z nich ucelený, zaujímavý a poučný príbeh. Keď som sa dostatočne oboznámil s týmito vzácnymi pamiatkami, začal som hľadať nové pramene Dejín obce Goriuchina. A čoskoro ma ohromne prekvapila ich hojnosť. Venoval som celých šesť mesiacov na predbežné štúdium, kým som napokon pristúpil k vytúženej práci – a s pomocou Božou som ju zavŕšil dňa tretieho novembra roku 1827.

Teraz, ako istý mne podobný historik, ktorého meno som si nezapamätal, po skončení svojho ťažkého podujatia odkladám pero a so smútkom v duši idem do parku porozmýšľať o tom, čo som vytvoril. I mne sa vidí, že po dopísaní Dejín obce Goriuchina už nie som osožný svetu, svoju povinnosť som splnil a je čas odobrať sa na odpočinok!

* * *

Prikladám zoznam prameňov, ktoré som použil pri zostavovaní Dejín obce Goriuchina:

1. Zbierka starých kalendárov. Päťdesiatštyri častí. Prvých dvadsať častí je popísaných starodávnym ozdobným rukopisom. Tento letopis napísal môj praded Andrej Stepanovič Belkin. Vyznačuje sa jasným a úsečným slohom, napríklad: 4. mája. Sneh. Trišku som dal zbiť za grobianstvo. 6. – brnavá krava zdochla. Seňku som dal zbiť za opilstvo. 8. – jasno. 9. – dážď so snehom. Trišku som dal zbiť za počasie. 11. – jasno. Napadol sneh. Uštvál som troch zajacov a tak ďalej, celkom bez rozmýšľania... – Ostatných tridsaťpäť častí je napísaných rozličnými rukopismi, zväčša takzvaným *sklepnickým*, s ozdobami i bez ozdôb, vcelku účelne, nesúvisle a bez

ohľadu na pravopis. Miestami badať ženskú ruku. Do tohto dielu patria zápisky môjho starého otca Ivana Andrejeviča Belkina a mojej starej matky, jeho ženy Jevpraxie Alexejevny – ako aj zápisky správcu Gorbovického.

2. Letopis goriuchinského kostolníka. Tento zaujímavý rukopis som našiel u svojho popa, ktorý má za ženu letopiscovu dcéru. Prvé listy boli vytrhnuté a popove deti ich použili na takzvané šarkany. Jeden takýto šarkan padol do môjho dvora. Zdvihol som ho a chcel vrátiť deťom, ale vtom som zbadal, že je popísaný. Hneď z prvých riadkov som zistil, že šarkan je zhotovený z letopisu, a tak sa mi našťastie podarilo zvyšok zachrániť. Tento letopis, čo som získal za štvrtinku ovsa, vyznačuje sa hlbokomyseľnosťou a neobyčajnou kvetnosťou.

3. Ústne podanie. Nepohrdal som nijakými správami. Ale osobitnou vďakou som zaviazaný najmä Agrafene Trifonovej, matke Avdeja starostu, bývalej (ako sa povára) milenke správcu Gorbovického.

4. Zoznam poddaných s poznámkami bývalých starostov (knihy príjmov a výdavkov) o mravnosti a stave roľníkov.

* * *

Krajina, čo sa podľa svojho hlavného mesta nazýva Goriuchinom, zaberá na zemeguli plochu vyše dvestoštyridsať hektárov. Počet obyvateľov dosahuje šesťdesiattri duši. Na severe hraničí s dedinami Deriuchovom a Perkuchovom, ktorého obyvatelia sú chudobní, chudí a malej postavy, a jeho majitelia sa oddávajú vojenskej zábave, čiže poľovačke na zajace. Na juhu rieka Sivka tvorí hranicu medzi Goriuchinom a majetkami kračevských slobodných sedliakov – susedov nepokojných, známych bujnou drsnosťou mravov. Na západ od Goriuchina sa rozprestierajú kvitnúce polia zacharjinské, dobre prosperujúce pod vládou múdrych a vzdelaných statkárov. Na východe susedí s divokými neobývanými miestami a neprístupnými močiarmi, kde rastie iba kľukva, kde sa

ozýva len jednotvárne kvákanie žiab a kde podľa starej povery sídli akýsi diabol.

NB. Tento močiar sa preto volá Diablov. Rozpráva sa, že istá polobláznivá pastierka pásala stádo svíň neďaleko tohto opusteného miesta. Ostala v druhom stave a nijako nevedela uspokojivo vysvetliť, ako k tomu došlo. Hlas ľudu obvinil diabla z močiara – ale táto bájka je nedôstojná historickej pozornosti a po Niebuhrovi by bolo neodpušiteľné veriť jej.

* * *

Goriuchino bolo oddávna preslávené úrodnosťou a priaznivým podnebí. Na jeho žírnych lánoch sa rodí raž, ovos, jačmeň a pohánka. Brezový háj a jedľový les zásobujú obyvateľov drevom a raždím, potrebným na stavbu a vykurovanie obydľí. Hojne sa tu vyskytujú lieskovce, kľukva, brusnice a čučoriedky. Huby rastú v neobyčajnom množstve; udusené na smotane poskytujú chutnú, i keď nie zdravú potravu. Rybník je plný karasov a v rieke Sivke sa držia šťuky a mreny.

* * *

Obyvatelia Goriuchina sú väčšinou strednej postavy, telesne silní a mužní, oči majú sivé, vlasy plavé alebo ryšavé. Ženy sa vyznačujú nosmi trocha zdvihnutými dohora, širokými lícnymi kosťami a plnými formami. – NB. *Ženská ako buk*; tento výraz sa často vyskytuje v starostových poznámkach k zoznamu obyvateľov. Chlapi sú dobrej povahy, pracovití (najmä ak pracujú na svojom), chrabrí a bojovní: mnohí z nich sami chodia na medveďa a na okolí sú vychýrení ako dobrí päsťari: vcelku majú sklon oddávať sa rozkoši pitia. Ženy sa okrem domácich prác delia s mužmi o väčšinu ťažkej práce; a nezaostávajú ani v smelosti, málokto sa bojí starostu. Tvorí mocnú verejnú stráž, čo neúnavne bdie na panskom dvore,

a nazývajú sa *kopijníčkami* (od staroslovienskeho slova kopje). Hlavnou povinnosťou kopijníček je čo najčastejšie búchať kameňom na liatinovú platňu a zastrašovať tak ľudí pred zlými úmyslami. Kopijníčky sú práve také cudné ako krásne; na obťažovanie bezočivcov odpovedajú ostro a jadrne.

Obyvatelia Goriuchina oddávna pestujú čulý obchod s lykom, opálkami a lykovými krpcami. Tomuto napomáha rieka Sivka, cez ktorú sa na jar prevážajú na člkoch ako starí Škandinávci, kým v ostatných ročných obdobiach sa brodia, vyhrnúc si najprv nohavice po kolená.

Goriuchinská reč je bezpochyby vetvou jazyka staroslovienskeho, ale líši sa od neho práve tak ako jazyk ruský. Má množstvo skratiek a useknutých slov – niektoré písmená z neho celkom zmizli, alebo ich nahradili inými. Jednako Veľkorus ľahko pochopí Goriuchinčana a naopak.

Chlapci sa ženili zvyčajne trinásťroční s dvadsaťročnými dievkami. Ženy bili svojich mužov zo štyri-päť rokov. Potom zasa mužovia začínali biť ženy; takto boli obidve pohlavia istý čas pri moci a rovnováha sa zachovala.

Obrad pri pochovávaní bol takýto. Hneď v deň smrti odniesli nebožtíka na cintorín – aby zbytočne nezaberal v chalupe miesto. Tak sa stávalo, že nebožtík na nevýslovnú radosť príbuzných niekedy kýchol alebo zívól, práve keď ho vynášali v truhle na cintorín. Ženy oplakávali mužov nariekaním a vykladaním: „Ty moje potešenie, hlavička moja udatná! Komu si ma len zanechal? Akýže ti vystrojím kar?“ Po návrate z cintorína začal sa kar na počesť nebožtíka, príbuzní a priatelia nebohého bývali opití dva-tri dni, ba aj celý týždeň, podľa vrúcnosti a lásky k jeho pamiatke. Tieto staré obrady sa zachovali až dodnes.

Odev Goriuchinčanov sa skladal z košele, ktorú si nezasávali do nohavíc, čo je výrazným príznakom ich slovan-ského pôvodu. V zime nosili baraní kožuch, ale skôr pre krásu ako z ozajstnej potreby – lebo kožuch si zvyčajne prehodili len na jedno plece a pri najmenšej námahe, vyžadujúcej pohyb, ho zhodili.

Veda, umenie a poézia v Goriuchine oddávna dost' bujne kvitli. Okrem kňaza a kostolných predčitateľov vždy sa tam našli gramotní ľudia. Letopisy spomínajú úradníka Terentija, ktorý žil okolo roku 1767 a vedel písať nielen pravou, ale aj ľavou rukou. Tento neobyčajný človek sa preslávil na celom okolí skladaním rozličných listov, žiadostí, osobných dokladov a podobne. Neraz aj trpel za svoje umenie, úslužnosť a účasť v rozličných pamätihodných príhodách a umrel vo vysokom veku práve v čase, keď sa učil písať pravou nohou, lebo ťahy oboch jeho rúk už boli príliš známe. Tento človek, ako sa čitateľ ešte dozvie, hrá závažnú úlohu v dejinách Goriuchina.

Hudba bola vždy obľúbeným umením vzdelaných Goriuchinčanov, balalajka a gajdy, potešenie citlivých duší, dodnes sa ozývajú v ich obydliach, najmä v starodávnej verejnej budove, ozdobenej jedličkou a obrazom dvojhlavého orla.

Poézia kedysi v starom Goriuchine prekvitala. Básne Archipa Lysého sa dodnes uchovali v pamäti potomstva.

Jemnosťou nezaostávajú ani za eklogami známeho Vergília, krásou fantázie ďaleko prevyšujú idyly pána Sumarokova. A hoci sa eleganciou slohu nevyrovnajú najnovším výtvorom našich Múz, nezaostávajú za nimi v invencii a vtipnosti.

Ako príklad uvediem túto satirickú báseň:

*Ku kaštiel'u panskému
Anton starosta ide, (2X)
v ruke rováše nesie, (2X)
pánovi ich podáva
a pán si ich pozerá,
vôbec sa v nich nevyzná.
Hej, starosta, starosta,
okradol si dočista
zemana i dedinu,
pre parádu ženinu.*

Týmto sme svojich čitateľov oboznámili s etnografickými a štatistickými údajmi o Goriuchine, s mravmi a obyčajami jeho obyvateľov a teraz pristúpime k dejinám samým.

MYTOLOGICKÁ ČASŤ

Starosta Trifon

Forma vlády v Goriuchine sa niekoľko ráz menila. Goriuchino sa striedavo nachádzalo pod mocou staršinov, zvolených sedliackou radou, správcov, vymenovaných statkárom, a napokon bezprostredne pod správou samých statkárov. Výhody a nevýhody týchto rozličných foriem vlády rozvinie v priebehu rozprávania.

Vznik Goriuchina a jeho pôvodné obyvateľstvo sú zahalené hmlou neznáma. Nejasné legendy hovoria, že Goriuchino bolo kedysi bohatou a rozľahlou obcou, všetci jeho obyvatelia boli zámožní, obrok sa vyberal len raz do roka a posielal nevedno komu na niekoľkých vozoch. V tých časoch sa všetko kúpovalo lacno a predávalo draho. Správcov nebolo, starostovia nikomu nekrivdili, obyvatelia pracovali málo a žili si radostne a veselo a pastieri pásli stádo v čižmách. Nesmieme sa dať obalamutiť týmto čarovným obrazom. Predstava zlatého veku sa vyskytuje u všetkých národov a dokazuje len, že ľudia nikdy nie sú spokojní s prítomnosťou, a keďže zo skúsenosti vedia, že v budúcnosti majú málo nádeje, okrášľujú si nenávratnú minulosť pestrými kvetmi fantázie. Hodnoverne sa zistilo toto:

Obec Goriuchino oddávna patrila slávnemu rodu Belkinovcov. Ale moji predkovia, vládnucci v mnohých iných dŕžavách, nestarali sa o tento vzdialený kraj. Goriuchino platilo malú daň a spravovali ho staršinovia, ktorých si ľud zvolil na zhromaždení, nazývanom obecnou schôdzou.

Ale časom sa rodové majetky Belkinovcov rozdrobili a upadli. Schudobnení vnuci bohatého starého otca nevedeli sa odučiť od svojich prepychových zvykov – a žiadali predošlý plný dôchodok z majetku desaťnásobne menšieho. Výhražné

príkazy nasledovali jeden za druhým. Starosta ich čítal na zhromaždení, staršinovia sa vykrúcali, zhromaždenie sa búrilo – a páni namiesto dvojnásobných poplatkov dostávali prefikané výhovorky a ponížené sťažnosti, napísané na špinavom umastenom papieri a zapečatené grošom.

Hrozivá mrákava visela nad Goriuchinom, ale nikto o nej nemal ani potuchy. V poslednom roku panovania Trifona, posledného ľuďom zvoleného starostu, práve v deň hodov, keď všetok ľud s krikom a hurhajom obliehal zábavný podnik (prostonárodne nazývaný krčmou) alebo sa túlal po uliciach, navzájom sa objímajúc a hlasno vyspevujúc pesničky Archipa Lysého, pricválala do dediny pletená krytá brička, ťahaná párom poloskapatých mršín; na sedisku sedel otrhaný žid, z bričky vykúkala hlava v čiapke so štítkom a zrejme si zvedavo obzerala zabávajúci sa ľud. Obyvateľstvo privítalo vozík smiechom a hrubými posmeškami (NB. Šialenci zvinuli okraje šiat do lievika, vysmievali sa židovskému kočišovi a vykrikovali spotvorenými hlasmi: „Žid, žid, tu máš svinské ucho!...“ *Letopis goriuchinského kostolníka.*)

Ale aké bolo ich prekvapenie, keď brička zastala prostred dediny a prichodzí, čo z nej vyskočil, veliteľským hlasom kázal zavolať starostu Trifona. Tento hodnostár bol v zábavnom podniku, odkiaľ ho dvaja staršinovia úctivo vyviedli popod pazuchy. Neznámy hrozivo naňho zagánil, podal mu list a rozkázal, aby ho zaraz prečítal. Goriuchinskí starostovia mali obyčaj nikdy nič sami nečítať. Starosta čítať nevedel. Poslali po úradníka Avdeja. Našli ho neďaleko, spal v uličke pod plotom – a dovedli ho k neznámemu. No keď ho dovedli, či už od náhleho ľaku a či od zlej predtuchy zreteľne napísané písmená listu videl ako v hmle – a nedajbože ich rozlúštiť. Neznámy s hrozným preklínaním poslal spať starostu Trifona i úradníka Avdeja a čítanie listu odložil na druhý deň; potom sa pobral do správcovskej chalupy, kde žid odniesol za ním i jeho kufriček.

Goriuchinčania v nemom údive hľadeli na túto neobyčajnú príhodu; no zakrátko na bričku, žida a neznámeho

človeka celkom zabudli. Deň sa skončil bujne a veselo – a Goriuchino zaspalo – netušiac, čo ho čaká.

Pri východe slnka prebudilo obyvateľov búchanie na obloky a zvolávanie na obecnú schôdzu. Občania jeden po druhom prišli na dvor správcovskej chalupy, ktorý im slúžil ako zhromaždisko. Oči mali kalné a červené, tváre opuchnuté; zívajúc a škrabúc sa hľadeli na človeka v čiapke a starom belasom kaftane, čo dôležite stál na schodíkoch správcovskej chalupy – a usilovali sa rozpomenúť, kde už videli jeho tvár. Starosta Trifon a úradník Avdej stáli vedľa neho bez čiapok, s výrazom podlízavosti a hlbokého zármutku. „Všetci ste tu?“ opýtal sa neznámy. „Či sa všetci tunáka?“ zopakoval starosta. „Všetci sa,“ odpovedali občania. Vtedy starosta oznámil, že dostali písmo od pána a rozkázal úradníkovi prečítať ho nahlas, aby všetci počuli. Avdej vystúpil a hromovým hlasom prečítal toto. (NB. „Toto písmo zlovestné odpísal som u Trifona starostu, u nehož uschované bolo v kiote s inými pamiatkami na jeho panovanie v Goriuchine.“ Ja sám nemohol som nájsť tento zaujímavý list.)

Trifon Ivanov!

*Doručiteľ tohto listu, môj poverenec ***, cestuje do môjho državia dediny Goriuchina, aby prevzal jeho správu. Po jeho príchode bez meškania zavolať sedliakov a oznámiť im moju panskú vôľu, a síce: Rozkazy môjho poverenca *** sedliaci poslúchať majú ako moje vlastné. A všetko, čo bude žiadať, splniť bez odvrávania, lebo inak má *** plnú moc zaobchádzať s nimi nanajvyššie prísne. K tomuto ma prinútila ich nesvedomitá neposlušnosť, Trifon Ivanov, a Tvoje podvodnícke nadržanie.*

Podpísaný NN.

Vtedy *** rozčapil nohy v podobe písmena x, nafúkane si podoprel boky a predniesol túto krátku a výstižnú reč: „Dávajte si dobrý pozor a nefígľujte – viem, že ste národ rozmazaný, ale ja vám tie hlúposti vybijem z hlavy ešte prv ako včerajšiu opitost.“ Opitost už nebola ani v jednej hlave. Goriuchinčania, akoby hrom do nich udrel, zvesili nosy – a zhrozene sa rozišli po domoch.